

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ה.ה).

בס"ד | גיליון 52
פרשת וירא
התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

חוצפה וביזוי כנגד חציפות וביזוי

בראשית י"ט ל"ז: "ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב...".

... בזוהר הקדוש (בפרשתנו): ותנינן כד הוו מקרבו לגבי בני מואב, הוו ישראל מתחזיין לגבייהו בכל מאני קרבא כדבעו אתגריין בהו, ולגבי בני עמון הוו ישראל מתעטפו בעטופייהו ולא אתחזי מאני קרבא כלל וכו', אמר ר' אלעזר: ודאי הכי הוא, ותנינן דדא דהות חציפא ואמרת מואב, דכתיב: 'ותקרא את שמו מואב', מאב הוה ברא דא, אבל זערתא דאמרת 'בן עמי' וכסיאת ארחאה, ישראל הוו מכסיין ארחייהו לגבייהו, מעטפי עטופא בטלית ואתחזון קמייהו כאחין ממש, ע"כ. מבואר בכאן דהעונש היה בזה במדה כנגד מדה, דבגלל היות הבכירה חצופה במה שקראה שמו מואב ופרסמה שהוא מאביה, לכן נענשו המואבים בזה שישראל ג"כ התחצפו כנגדם, והתגרו בם והתראו לפניהם בכלי קרב להפחידם ולייראם, וזה היה המדה כנגד מדה, שישראל התחצפו כנגדם, כנגד מדת חציפותה בקראה שמו מואב.

ולמבואר בדברינו יש להוסיף שכיון שהיא ביזתה את אביה במה שקראה את שמו מואב, וכמו שאמרו בב"ר (נ"א י"א) הבכירה ע"י "שביזתה כבוד אביה" ואמרה שמו מואב, אמר הכתוב 'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה', מלחמה אי אתה עושה עמהן אבל אתה מפתק הנהרות שלהן וכו', והיינו שביזתה את אביה וניוולה את פיה בדבר מגונה ומאוס, ושנקרא בנה תמיד בפי כולם בשם זה הגנאי, לכן נענשה ג"כ שיהיו המואבים מאוסים וביזויים על ידי ישראל, כלחוך השור הממאס את שיירי מאכלו ברירי פיו, כך היו המואבים מאוסים וביזויים ומושפלים לעין כל ע"י ישראל, מדה כנגד מדה.

נמצא דהמדה כנגד מדה היה בכאן בשני דברים, הן במה שהתחצפו ישראל והעיזו כנגדם, כנגד מדת חציפותה, כמבואר ע"פ הזוה"ק, והן במה שהיו בזויים ע"י ישראל, כנגד מדתה שביזתה את אביה.

(באר יוסף, ריש פרשת בלק)

חטא בלשונו ונענש בלשונו

מעשה נורא שסיפר לנו אבא (רבי משה פיינשטיין זצ"ל). בתחילת חורף תרפ"ב חלה אחד מבעלי הבתים ונפל למשכב במין חולי מוזר ולשונו התנפחה בפיו, כאשר תקיף ליה עלמא ורבינו בא לבקרו, ביקש החולה להוציא כל איש מעליו וסיפר לרבינו את סיבת חוליו.

וכה היו דבריו, שבוע קודם לכן בשבת פרשת וירא הקשה כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יהיה מצאצאיהן אף שלא בושו בגילוי עריות שעשו והודיעו שבניהן הם מאביהם ודיבר עליהן בדרך בזיון.

בלילה הופיעו בחלומו שתי נשים זקנות מאד שראשן ופניהם מכוסים ואמרו שהן בנות לוט, הן הוסיפו ואמרו לו ששמעו את טענתו ובאו מעולם האמת לענות לו. הן טענו ואמרו מאחר שיכולים בני אדם לומר, שכיוון שהן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נס מסדום לא מעשה זנות היה שם, אלא מעשה נס ונתעברו מן השכינה כביכול ולייסד דת חדשה כנצרות, לכן כדי להקדים רפואה למכה קראנו לבנים שנולדו לנו עמון ומואב, להודיע שכאשר אשה מתעברת יש לוולד תמיד אב בשר ודם וכל כוונתנו בזה היתה לטובה.

ומאחר שהוא דיבר עליהן בזלזול נענש מדה כנגד מדה כמרגלים (רש"י במדבר י"ד ל"ז) תשתרבב לשונו ותתנפח בחולי משונה וכך ימות. כשסיים האיש לספר הסב פניו לקיר ונפטר לעולמו. רבינו בעל "האגרות משה" ראה בכך ענין אמיתי מאחר שההסבר נראה לו הסבר אמיתי.

והנה יש בזה דבר נוסף למתבונן, והוא, שבנות לוט במעשיהן רצו למנוע שבעתיד יאמינו האנשים במשיח שקר, ועל כן זכו ומהן יצא בעתיד משיח אמת.

(אגרות משה, הקדמה לחלק ח')

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח).

2

בס"ד | גיליון 52
פרשת וירא
התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

שינוי הטבע עבור שינוי הטבע

בראשית י"ח ט': "וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָלִי."

בדרך צחות. כשראו המלאכים רוב נדיבותו של אברהם אבינו, התפלאו ואמרו: "איך שרה אשתך", כמדומה שאינה בבית, לכן הכנת נדיבות כזו. היא לא היתה מניחה לך לבזבז כל כך בעבור אורחים.

ענה אברהם "הנה באהל", היא בבית, ואינה כשאר הנשים אלא מכנסת אורחים ביד רחבה.

אמרו לו: אם כך, "שוב אשוב...", אף שבדרך הטבע אינה ראויה ללדת, ישלם לה ה' מדה כנגד מדה, כמו שהיא שינתה טבעה, ויתן לה בן.

(ע"פ הכתב סופר)

במלח חטאה ובמלח לקתה

בראשית י"ט כ"ו: "וַתִּבֶט אֶשְׁתּוֹ מֵאֲחֶרָיו וַתְּהִי נְצִיב מֶלֶח."

"(ב"ר) **במלח חטאה ובמלח לקתה** אמר לה: תני מעט מלח לאורחים הללו אמרה לו: אף המנהג הרע הזה אתה בא להנהיג במקום הזה" (רש"י).

"ותהי נציב מלח. מדה כנגד מדה, כי שמה של אשת לוט מל"ח, ולמה נקראת מלח? שהיו עניים מבקשים ממנה לחם ונותנת להם מלח (לחם בהיפוך אותיות לחם), וכי לא היה לה לתת צדקה כי אם מלח? על כן העניינים התפללו אל ה' להחזירה לתל מלח, וה' שמע תפילתם והפכה לתל מלח. וכשהיתה שומעת תפילתם היתה חוזרת וענתה אמן, בחושבה שתפילתם לטובה עליה ולדעתם כי המלח נעשה מן המים ומן העפר, וכוונתה שהיו דבריהם לטובה. והם כיוונו לרעה, ונתקיים כוונת עניים ותהי נציב מלח.

ועוד טעם אחר, אשת לוט היתה ראויה להשיג פני השכינה, הנקראת מלח, ולא רצתה לשמוע ולשמור מה שאמר לה המלאך 'אל תביט אחריו', לכן מדד השם מדה כנגד מדה, היא עברה בגזירת מלח, ושבה לנציב מלח".

(ילקוט ראובני עמוד רע"ח, בשם מדרש פליאה עמוד קנ"ב)

ריצה כנגד ריצה

בראשית י"ח ב': "וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נְצִיבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה."

"וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתָם מִפֶּתַח, סופי תיבות: **צמח**. אל הקב"ה: אתה רצת לקראת המלאכים, חייך אני פורע לך בזמן המשיח, שנאמר (ירמיה נ"א ל"ו): רץ לקראת רץ ריוץ (ויהיה זה בזמן שיבוא המשיח שנקרא צמח. זכריה ג' ח").

(רבינו אפרים עה"ת)

ההופכים - נהפכים

בראשית י"ט כ"ה: "וַיִּהְיֶה אֶת הָעָרִים הָאֵל וְאֶת כָּל הַכֶּכֶר וְאֶת כָּל יִשְׁבֵי הָעָרִים וְצֶמַח הָאֲדָמָה."

"... ונאמר עפ"י מה שהגיד כ"ק אבי אדמור"ר זצלה"ה (ה"אבני נזר"), דעל כן היה עונש סדום בהפיכה, כי 'עולם חסד יבנה' וחסד אמר יברא שכולו מלא חסדים, והם לא די שלא עשו חסד, אלא הרעו עוד לענוש את העושה חסד, להיפוך לגמרי מסדר הבריאה, ע"כ נמדד להם במדתם ונענשו בהפיכה".

(שם משמואל)

המאמין בה' - ה' מאמין בו

"אמר לה (לשרה) הקב"ה: את לא אובדית סיבך (איבדת תקוה מבוראך), אף אנא איני מובדית סיבך (אף הקב"ה לא איבד תקוה ממנה) אלא: וה' פקד את שרה וגו'".

(בראשית רבה נ"ג ג')

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ה.)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

הקב"ה שילם לאברהם אבינו ע"ה ג' רביעית מים במידתו

"יוקח נא מעט מים (בראשית י"ח ד'). איתא בב"מ (דף פו:): וכן בבראשית רבה (מ"ח י') דבשכר שאמר אברהם אבינו ע"ה יוקח נא מעט מים, זכו בניו לבארה של מרים ארבעים שנה במדבר, וצריך להבין החשבון איך הוא מדה כנגד מדה. ויתבאר עד"ז דהנה איתא במס' זבחים (דף כב.) דשיעור קידוש ידים ורגלים הוא רביעית ובמס' ידים (א' א') איתא דנטילת ידים לחוד בעי רביעית, וא"כ ממילא ה"ה דגם רחיצת רגלים לחוד צריכה רביעית, וא"כ אברהם אבינו ע"ה שאמר למלאכים יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם, נתן לכל אחד רביעית מים, נמצא שנתן להשלשה מלאכים ס"ה ג' רביעית מים. והנה אימא בסנהדרין (דף ק.) דבמדה שאדם עושה מצוה, הקב"ה משלם שכרו במדה שלו כביכול, א"כ הקב"ה היה צריך לשלם לאברהם אבינו ע"ה ג' רביעית מים במידתו.

ונחשוב בכמה גדולה מדת הקב"ה ממדה שלנו, הנה כתיב "ושמים בזרת תכן" (ישעיה מ' י"ב) ובעירובין (דף כא.) איתא דמדת כל העולם כולו אינו אלא מלא זרת של הקב"ה דהיינו חצי אמה, והנה איתא בחגיגה (דף יב.) דמסוף העולם עד סופו הוא מהלך ת"ק שנה, ואיתא בירושלמי ברכות (דף ד:): דהחשבון של הילוך ת"ק שנה הוא עם עוביו של רקיע אבל המהלך של חללו של עולם לבד בלי עוביו דרקיע משני צדדים, הוא רק מהלך ארבע מאות שנה, כי עוביו של רקיע בכל צד הוא מהלך של חמישים שנה, והנה איתא בפסחים (דף צד.) דמהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות, א"כ בשנה שהוא ש"ס ימים כדמבואר בס' הקנה דיש לחשוב שנה ש"ס ימים, י"ב חודש כל חודש וחודש שלושים יום, נמצא דמהלך אדם בינוני בשנה הוא שלושת אלפים ושש מאות פרסה, ובד' מאות שנה יכול אדם להלך י"ד מאות אלפים וארבעים אלף (1,440,000) פרסה, זהו מהלך אדם בינוני בארבע מאות שנה, נמצא דכל העולם מחזיק לפי מידה שלנו י"ד מאות אלף וארבעים אלף פרסאות, ועמה נחשב כמה זרתות נמצאות בכל העולם כולו, והנה פרסה הוא ת' אלפים אמה, וזרת הוא חצי אמה נמצא שיש ט"ז אלפים זרתות בפרסה, ועכשיו נחשב ט"ז אלפים פעמים י"ד מאות וארבעים אלף ונמצא דבכל העולם כולו יש כ"ג אלפים וארבעים מיליון זרתות (23,040,000,000 = 16,000 X 1,440,000), נמצא דלפי הנ"ל דמדת כל העולם כולו אינו אלא מלא זרת של הקב"ה א"כ נמצא דגדולה מידת הקב"ה ממדה שלנו בשלשה ועשרים אלף וארבעים מיליון פעמים, וא"כ אם היה אברהם אבינו נותן רביעית מים להמלאכים היה הקב"ה צריך לשלם כ"ג אלף וארבעים מיליון רביעית מים מדה כנגד מדה, ועכשיו שנתן אברהם אבינו להמלאכים ג' רביעית מים א"כ הוצרך הקב"ה לשלם לו ג' פעמים כ"ג אלף וארבעים מיליון שהוא בסך הכל שישים ותשע אלף ומאה ועשרים מיליון רביעית מים (23,040,000,000 X 3 = 69,120,000,000).

ועתה נחשב כמה מים הוצרכו ישראל באותן מ' שנה שהיו במדבר, הנה ישראל היו שש מאות אלף אנשים, ואיתא ביחזקאל (ד' י"א) שציווה לו הקב"ה שישתה בכל יום שישיית ההין מים, והין הוא י"ב לוגין, נמצא שצריך כל אחד לשנות בכל יום ב' לוגין מים שהוא ח', רביעית לוג מים, וא"כ הוצרכו כל ישראל ח' פעמים שש מאות אלף רביעית מים לכל יום שעולה לארבעה מיליון ושמונה מאות אלף רביעית מים, וכנ"ל בשם ספר הקנה דחשבינן שנה ש"ס ימים, א"כ נחשב ש"ס פעמים ד' מיליון ושמונה מאות אלף, ונמצא דהוצרכו ישראל לשנה אלף ושבע מאות ועשרים ושמונה מיליון רביעית מים (1,728,000,000 = 360 X 4,800,000), ולארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו צריכים מ' פעמים אלף ושבע מאות ועשרים ושמונה מיליון רביעית מים, העולה בסך הכל שישים ותשע אלף ומאה ועשרים מיליון (69,120,000,000 = 40 X 1,728,000,000), נמצא דהקב"ה נתן לישראל מים במדבר מהבאר שישים ותשע אלף ומאה ועשרים מיליון רביעית מים, שהוא מכון ממש כמספר שהיה מגיע לאברהם אבינו ע"ה עבור הג' רביעית מים שנתן למלאכים כנ"ל, והבן וזה הפלא ופלא".

(מאיר עיני חכמים, מהדורא תליתאי, וירא)

מדה כנגד מדה בדף היומי

ה' יתקע בשופר כנגד תקיעתנו בשופר

ראש השנה דף טז: "ואמרו לפני בראש השנה מלכות, זכרונות ושופרות. מלכות - כדי שתמלכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה - בשופר".

פירוש: בילקוט שמעוני (בהעלותך רמז תשכ"ה): "אלא המליכה עליך תחילה ואחר כך בקש מלפניו רחמים כדי שיזכור לך, ובמה בשופר של חירות, ואין שופר אלא של חירות, שנאמר: 'זהה ביום ההוא יתקע בשופר גדול', אבל איני יודע מי תוקע, ת"ל: 'זה' אלוקים בשופר יתקע'...". ושמואל י"ל דהוא מדה כנגד מדה, דעל ידי שאנו תוקעים בשופר וממליכים את הקב"ה עלינו, יתקע ה' בשופר ויוציאנו לחירות משיעבוד עול מלכויות וימלוך עלינו הוא לבדו הוא.

(המשך בעמוד 4)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ה.ה.)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

עונש הפרנס המטיל אימה יתרה על הציבור

דף ק"ז: "... אבל המינין והמסורות והאפיקורסים שכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור ושנתנו חיתיתם בארץ חיים ושחטאו והחטיאו את הרבים, כגון: ירבעם בן נבט וחביריו, יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות, שנאמר: ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי וגו' גיהנם כלה והן אינן כלין, שנאמר: וצורם לבלות שאול (מזבול לו) וכל כך למה? מפני שפשטו ידיהם בזבול, שנאמר: מזבול לו ואין זבול אלא בית המקדש, שנאמר: בנה בניתי בית זבול לך ועליהם אמרה חנה: ה' יחתו מריביו... ושנתנו חיתיתם בארץ חיים. אמר רב חסדא: זה פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים".

פירוש: ושנתנו חיתיתם בארץ חיים זה הפרנס המטיל אימה יתרה על הציבור. והרי עושה הוא זאת מתוך גאווה, לכן, **מדה כנגד מדה**, ממרומי גאוותו ומקומו הנעלה (לפי מחשבתו הנפסדת) יורד הוא לגיהנם".

המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו

שם: "א"ר יהודה אמר רב: כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן תלמיד חכם, שנאמר: לכן יראוהו אנשים לא יראה כל חכמי לב. בית הלל אומרים: ורב חסד מטה כלפי חסד היכי עביד? רבי אליעזר אומר: כובשו, שנאמר: ישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו ר' יוסי בר חנינא אמר: נושא שנאמר: נושא עון ועובר על פשע תנא דבי רבי ישמעאל: מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה, אמר רבא: ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא עונות מחשיב בהדיהו. רבא אמר: **כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו**, שנאמר: נושא עון ועובר על פשע עון למי שעובר על פשע".

"... וכל מי שחבירו מבקש ממנו מחילה ואינו מוחל לחבירו, אין עונותיו נמחלין לו".

(ש"ת מהר"ם מרוטנברג חלק ד' סימן אלף כ"ג)

שלושה דברים מזכירין עונותיו של אדם

(המשך מעמוד 3)

דף טז: (ברכות דף נה.) "ואמר רבי יצחק: שלושה דברים מזכירין עונותיו של אדם, אלו הן: קיר נטוי, ועיון תפילה, ומוסר דין על חבריו. דאמר רבי חנן: כל המוסר דין על חבריו הוא נענש תחילה. שנאמר: ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך, וכתוב: ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה... אמר רבי יצחק: אוי לו לצועק יותר מן הנצעק. תניא נמי הכי: אחד הצועק ואחד הנצעק במשמע, אלא שממהרין לצועק יותר מן הנצעק".

"כאשר הולך תחת קיר נטוי, כאילו סומך על עצמו שהוא צדיק ולא יהיה ניזק כלל, ולכן מזכירין לו עונותיו שאינו צדיק.

ועיון תפילה מזכירין לו עונותיו וזה הוא מדה כנגד מדה, הוא מעיין בתפילה מה שלא היה לו לעיין, מעיינים גם כן בחטא שלו עד שנזכרים כל החטאים שלו, ודבר זה מבואר.

וכן המוסר דין על חבריו, כיון שהוא מבקש דין, מזכירין לו גם כן מה שיצא הוא עצמו מן הדין והם עונותיו".

(נתיבות עולם, נתיב העבודה פרק ו')

משנה מקום - משנה מזל...

שם: "ואמר רבי יצחק: ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, אלו הן: צדקה, צעקה, שינוי השם, ושינוי מעשה. צדקה - דכתיב: צדקה תציל ממות, צעקה - דכתיב: ויצעקו אל ה' בצר להם וממצקותיהם יוציאם, שינוי השם - דכתיב: שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה, וכתוב: וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן, שינוי מעשה - דכתיב: וירא האלקים את מעשיהם, וכתוב: וינחם האלקים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא עשה. ויש אומרים: **אף שינוי מקום**, דכתיב: ויאמר ה' אל אברם לך מארצך, והדר (ואח"כ): ואעשך לגוי גדול...".

פירוש: הוא קרע עצמו ממקומו ומתנאי מחיתו שהורגל להם ולכן **מדה כנגד מדה**, יקרעו גזר דינו.

על שהיתה שרה כמסתפקת - יהיו בני אדם מסופקים אם נתעברה מאברהם

בראשית י"ח י"ד: "הִיפְלֵא מֵה' דָּבָר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כִּעֵת חַיָּה וּלְשָׂרָה בִן".

"... והנה בתחילת הפרשה יש לדקדק, המלאך אמר לאברהם בשליחות שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה "אשתך", ואח"כ אמר הקב"ה בעצמו לאברהם למועד אשוב ולשרה בן, ולא אמר "אשתך". ו"ל, דבתחילה הבטיח המלאך בשליחותו את הטובה בשלימות, שיהיה לשרה בן והכל יודו שנולד מאברהם ולא יחשדו אותו כלל, כי וודאי אין זה לנחת להאבות אם בני אדם יחשבו תוהו כזה על בנם היחיד היקר להם, לכן אמר "לשרה", אשתך, אבל כאשר צחקה שרה על זה כמסתפקת הבת תשעים תלד, והקפיד הקב"ה עליה למה זה צחקה שרה, ע"כ נענשה במדה כנגד מדה, הואיל והיא היתה כמסתפקת, לכן יהיו בני אדם מסופקים אם מאברהם או מאבימלך נתעברה. וזה שאמר הקב"ה רק "ולשרה בן" ולא ממי הוא, אבל המלאך בשליחות אמר והנה בן לשרה "אשתך" דייקא "אשתך" שממך תהיה".

(שיר מעון)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

להנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403
WEB: WWW.TORAH24-7.COM/SEFORIM-HEBREW EMAIL: ap@torah24-7.com

